

Hegel und Schopenhauer, ihr Leben und Wirken. Dargestellt von Graf Alex. Foucher de Careil. Aus dem französischen übersetzt von J. Singer. Mit einer Vorrede von Robert Zimmermann. Wien 1888. Nyolczadrét 417. lap. Ara 4 frt.

E műnek eredeti, francia kiadása 1862-ben, két évvel Schopenhauer halála után jelent meg Párisban. A német fordítás Schopenhauer születésének századik évfordulója alkalmából készült s látott napvilágot.

Elég érdekes tüneménye a philosophiai irodalomnak Foucher de Careil, e volt philosoph-diplomata műve, kinek hosszabb bécsi tartózkodása alatt módjában volt közvetlenül megismerkedni a német philosophiai törekvésekkel. Még érdekesebb aztán az a mód, melylyel a szerző munkához lát s két oly eredeti s egymástól gyökeresen különböző, sőt ellenséges író állít egymás mellé, minő Hegel és Schopenhauer volt. Mindkettő jelentősége sokkal inkább kidomborodik itt, egy más nemzetbeli szerző tolla alatt, mint a későbbi német philosoph írók műveiben, melyek felfogását gyakran a rokonszenv, a pártállás torzítja el.

Foucher de Careil, nyilván látható a műben Cousin hatása alatt állt, e philosoph amaz idejéből, mikor Hegeltől elterve, Schellinghez közeledett. Önállóbb Schopenhauer feldolgozásában, kit személyesen ismert s kinek genialitását sokképen átérezte.

A német fordítás általában sikerültnek mondható. A kiállítás pedig oly fényes, minőt philosophiai munkáknál ritkán lát az ember.

Die Probleme der Philosophie und ihre Lösungen. Historisch-kritisch dargestellt von O. Flügel. 2-te Aufl. Cöthen 1888 8° 272 lap. Sokszor érte már az a vád a philosophiát és történetét, hogy gazdagságában elvész a tudványó elme s mikor évekre terjedő tanulmányozásak végéhez közelgett, arra a meggyőződésre jutott, hogy ellentétes vélemények harcát ismerni tanulta, az igazságtól, vagy egyszerűen a philosophia lényege megismerésétől ép oly távol áll, mint kezdetben állott. A philosophia történetének erdejében eltéved a legtöbb utas s végre is a vakszerencsére, vagy legjobb esetben ösztönére bízza, merre jusson ki, melyik rendszer legyen az, melyből mind a többit megítélje.

Magok a különböző philosophia történetek is, a helyett, hogy objectiv úton haladnának, a legtöbbször egyik-másik rendszer vezéresillagát követik. A főntebb bemutatott könyv szerzője tehát arra a gondolatra jött, hogy a philosophiai kérdéseket nem a szokott történelmi keretben tárgyalja, hanem megkeresi azokat a főbb problémákat, melyek körül a philosophiai küzdelmek csoportosultak s ezeket mutatja be a közönségnek. Ekként az egyes főbb kérdésekkel kapcsolatban ismerteti meg, helyre s időre való tekintet nélkül a philosophia történetének különböző phasisait. A következő főbb fejezetek alatt végzi munkáját: Az elméleti philosophia problémái és megoldásaik (a metaphysikai speculatio megindulása; az absolut létesülés fogalma; a lét fogalma; a létnek s az adottnak összefüggése; a pluralismus rendszerei; az inhärentia problémája; a változás problémája; az anyag problémája; az én problémája; kísérletek az idealismusból a realismusba visszatérésre; a teleologiai problema). Második rész: a gyakorlati philosophia problémái és megoldásaik. (Az antropologiai álláspont; a theologiai álláspont; a kosmologiai álláspont; a belső szabadság eszméje; a tökéletesség eszméje; a jog eszméje; a megtorlás eszméje; a valódiság eszméje). Látnivaló, hogy a szerző dogmatikus útat követ, melynek megvilágítására a philosophia történetének minden zugából előhossa adatait. «Ez úton, mint mondja, ügyelni kell még azokra a rendszerekre is, melyek terméketlenségök miatt többé nem műveltetnek, mint például Schelling és Hegel rendszereire, melyeket úgy lehet és kell tekinteni, mint bizonyos problémák megoldására irányult kísérleteket. A ki velök meg nem ismerkedett, könnyen arra juthat el, hogy belebukik kísérleteikbe».

Abriss der philosophischen Grund-Wissenschaften von dr. Gustav Glogau. Zweiter Band: Das Wesen und die Grundformen des bewussten Geistes. (Erkenntnistheorie und Ideenlehre.) Breslau 1888 8° 477 p. Glogau művének első kötete ezelőtt nyolcz éve hagyta el a sajtót; a második kötet megjelenése soká húzódott, mert mint a szerző panaszolva említi, «a kortársak részvéltlensége bénítólag hatott vissza az íróra». E munka főbb részei a következők: A tudatos szellem lényegé: a tudományos reflexió őstényei, vagy a speculativ criticismus alapvető föltételei; a tapasztalattudomány a speculativ criticismus alapvető föltételeinek világánál. A tudatos szellem alapformái: ethika, aesthetika, noetika. Az ethi-

kát a következő főbb tételek alatt vizsgálja: a jó általános viszonyaiban; az erkölcsi élet organismusa, vagy a konkrét erkölcsi ideák; a subjectiv erkölcsiség, vagy az erény. Az aesthetika főbb részei: A szép általános viszonyaiban; az aesthetikai élet organismusa, vagy a konkrét aesthetikai ideák; a szépérzék kifejlődése és jelentősége az életben. Végül a noetika főbb fejezetei: Az igaz általános viszonyaiban; a tudás organismusa, vagy a konkrét noetikai ideák; az igazságérzék és az élet.

Ethische Abhandlungen, von Georg Friedrich Tepe Cöthen 1888. Oct. 91 lap. Következő négy pontban tárgyalja az eleven tollú író a kérdést: A gyakorlati eszmék, Herbart után; Schiller és a gyakorlati eszmék; a hazugság és a gyakorlati eszmék; az emberi akarat szabadságáról és szabadtalanságáról. Felfogására pedig Herbart philosophiája ad irányt. A gyakorlati philosophiát az aesthetika körébe utalja, mert szerinte «az ethika, mint minden aesthetika a szépről és a rütről, a tetszőről s a nem tetszőről, az akaratviszonyokról tanít. Minden akaratviszonyban a gyakorlati philosophia egyszerű alapviszonyt ismer föl s ezek képmásaiban, a gyakorlati eszmékben van minden parancsának nemcsak forrása, de végeztelje is. Nagyban hasonlít tehát a műtanokhoz, melyeknek utasításai épúgy a szép felismeréséből származnak s a szép előállítására czéloznak. Ennélfogva lép a gyakorlati philosophia rokonságba az aesthetikával és sorakozik vele egy tagba».

Der Pessimismus in Vergangenheit und Gegenwart, Geschichtliches und kritisches, von O. Plümacher. 2-te Ausgabc. Heidelberg 1888 8° 355 l. Ez a második kiadás Schopenhauer születésének századik évfordulója alkalmával jelent meg. A könyv szerzője pedig azt a célt tűzte maga elé, hogy a modern pessimismust, mely az utóbbi két évtizedben gazdag irodalomnak volt szülője, összekösse a pessimismus régi nyilatkozataival. Ehhez hépest a következő főbb fejezetek alatt tárgyalja a kérdést: a pessimismus az ókorban, az indoknál, a görögöknél, a zsidóknál. A pessimismus a kereszténységben. A pessimismus a tudományban. A világfájdalom s a pessimismus költészete. A philosophiai pessimismus. A legújabb ellenhatás a pessimismus ellen: a naturalistikus optimismus, az ethikai optimismus, a vallásos optimismus, a panlogistikai optimismus.

Alles reale Sein beginnt alt Act eines intelligenten Wollens von Anton Ganser. Graz 1888. Nagy oktav 27 lap. Ára 70 kr. Kanthoz és Schopenhauerhez kapcsolódva fejti ki a szerző, kozmogoniája utószavául fontosabb tételét. Előzőleg széttekint az azonsági philosophiai rendszerekben, tehát Fichteén, Schellingén és Hegelén s rövid vonásokban tarthatatlanságukat mutatja be.

Christoph Sigwart Dr. Die Impersonalien. Eine logische Untersuchung. Freiburg 1888. Nagy oktav 78 lap. Ára 4 márka. A nyugati modern irodalomban újabban sok kérdés tárgyát képező impersonaliakkal s az általok képezett mondatokkal, melyeket alany nélküli mondatnak is kezdenek hívni, foglalkozik a szerző e kis munkában. Tudvalevő, hogy a kérdéses mondatok épen a magyar nyelvnek képezik egyik jellemvonását s így a tárgy bennünket közelebbről érdekel, mint bárkit mást. Óhajtandó volna, hogy a kérdést, melyet *Sentz* Alajos az *Ungarische Revue* 1885-iki fejezetében sok elmeállal fejtegetett, magyar író tárgyalná.

Friedrich Ueberwegs Grundriss der Geschichte der Philosophie. Dritter Theil. Die Neuzeit. Siebente Auflage, bearbeitet und herausgegeben von Dr. Max Heinze Berlin 1888. Oktav 568 lap. Ára 9 márka. Az eléggé ismert philosophia történetnek új, alapos átdolgozása. Heinze, az átdolgozó megtartotta ugyan a mű eredeti tervét, a részek beosztásában azonban több változtatást tett. Különösen az átmeneti korszak története bővült keze alatt; de a jelen időre is kellő mértékben kiterjesztette figyelmét.

R. Koeber, Dr.: Die Philosophie Arthur Schopenhauers. Heidelberg 1888. Oktav 319 lap. Ára 5 márka. Alkalmi munka Schopenhauer születésének századik évfordulójára, mely az idén volt, miről mi is megemlékeztünk. Szerző azt tűzte ki célul, hogy Schopenhauert rövid, érthető formában állítsa az olvasó elé. Feladatának megfelelt s bizonyára megkönnyítette, számos olvasónak, Schopenhauer egész gondolatmenetével megismerkedést. Szerző óvakodott attól, hogy belebeszéljen kedvelt írója szavaiba. Adja gondolatait hűen, de nem szolgálai módon. Ugyszólván átélte a pessimismus nagy alakjának gondolatait s a mit átélt, azt sok közvetlenséggel írta meg.

Johannes Crüger, dr: Grundriss der Psychologie für den Unterricht und die Selbstbelehrung. Dritte, verbesserte Auflage. Leipzig 1887. Oktav 152. lap. Ára 2 márka. A könyv hosszas tanári működés eredménye s első sorban iskolai célra készült, a tapasztalati lélektan tárgyalására. Előadása népszerű alakban van tartva, s a főbb kérdések elég behatóan tárgyalva. Tekintettel van arra is a szerző, hogy a logikával még ismeretlen tanítványai számára művének azt a részét, mely a fogalmakat, ítéleteket és következtetéseket tárgyalja, elég alaposággal feldolgozza.

Psychologische Studien zur Sprachgeschichte, von dr. Kurt Bruchmann. Leipzig 1888. 8° 358 lap Az emberre nézve nincs semmi fontosabb magánál az embernél. Ez igazság a történetek egyéb téerein kívül a nyelvtörténetén is kimutatható. Az emberi szellem ugyanis nem csak rányomja bélyegét a nyelvalkotásra, nemcsak e nyelv hagyományainál érezteti hatását, de e hagyományok áthatnak a szellemi élet egyéb téereire is. Erkölcs, szokás, intézmények egyaránt tárgyai a hagyománynak. Kérdés, hogy megtartják-e az idők folyamán eredeti jelentőségeket? Vajjon azzal a jelentőséggel bírtak-e, a melylyel a mi véleményünk szerint most bírnak? vagy talán többükre az a kritika illik, hogy létjoguk onnan van, mert tényleg megvannak, vagyis mert sorakoztak a hagyomány rendébe. Szerző e szempont alatt vizsgálja a nyelv ügyét.

Bölcsészettörténet, írta dr Szlávik Mátyás. Első rész: Görög bölcsészet. Eperjes 1888. Nyolczadrét 99 lap. Ára 75 kr.

A szerzőnek az van szándékában, hogy a bölcsészet történetét egészen megírja akadémiai hallgatói számára. A fent címzett füzetrel e szándékát annyiban valósította meg, hogy megírta a görög bölcsészet történelmét. Szinte természetesnek kell tekintenünk, hogy a fiatal, tehetséges író Zellert választotta munkájában vezérfonalul. Tudva azonban Zeller munkájának bő terjedelmét, nem kis érdemül tudható be Szláviknak, hogy a terjedelmes anyagot alig száz lapnyi keretben összeállítani s lényegében megértetni tudta. Könyve bevezető részében, a bölcsészettörténet irodalmában, a magyar törekvésekről ekként emlékezik meg:

A magyar írók közül *Fejér, Ruszek, Rozgony, Ertsei* s a Kant-féle philosophia művelőjét *Kötelest* csak említve, a böles. rendszerek történetét *Szontágh* («Magyar Philosophia») írta meg, ki az «egyezményes philosophia» mesterével, *Hetényivel* a philosophiát inkább gyakorlati szempontból tárgyalta. Ide sorozható *Erdélyi J.* «A bölesészet Magyarországon» cz. befejezetlen műve is, mely a magyar bölesészetet Szt. Istvántól a XVII. századig tárgyalja. *Nyiri Schelling, Vécsei Krug* s *Tarczy Hegel* eszméit honosították meg hazánkban s felébresztették az újabb bölesészet iránti érdeklődést. *Purgstaller Reinhold E.* nyomán írt műve ó- és új korra osztja föl a bölesészettörténetet, a melyet idejéhez képest eléggé alaposan s részletesen tárgyal s minden egyes rendszert — olykor érdekes — «bírálat»-tal kísér. *Warga* «a kézirat után való tanítás és iratás czélszerűtlenségének» kikerülése végett, tehát a gyakorlati tanítás czéljából fordította *Schwegler* művének egyik régebbi kiadását, osztja tehát annak előnyeit és hibáit; nyelvezete helyenként elavult. Legsikerültebb *Pauer* a bölesészet történetét 2 részben tárgyaló műve, mely a legújabb források és feldolgozások alapján készült. *Domanovszky* befejezetlen «kézikönyve» a legújabb bölesészettörténeti művek, főleg *Hegel, Zeller*, a 2. és 3. kötetben *Baur* és *Erdmann* után készült; legteljesebben s kézikönyvnek tán kissé hosszasan is tárgyalja a patristikai s a scholastikai korszakot; sajnos a modern bölesészetet maig sem adta ki. A «Thalestól Comteig» terjedő *Lewes-Bánóczy*-féle mű egyoldalú positivistá állásponton van írva, mely mutatja, hogy *Lewes* az egyes böles. rendszerek mélyébe nem igen hatott. A «hallgatók szükségére» s a «művelt olvasókra» való tekintettel, de nagyon tág alapon írta *Thót* a maga bölesészettörténetét, hasonlóan az újabb kútfők nyomán helyenként egyszerűen fordítva *Erdmann*t a középkori s főleg *Schwegler*t (itt-ott *Fischert* is) az ó- és új-kori bölesészetnél. Ez okozza az egyes rendszerek jellemzésénél, hogy a tárgyalás hézagos, nehézkes, helyenként szaggatott. Ujabbán *Bihari P.* dolgozik egy nagyobb bölesészettörténelmi mű létrehozásán. A magyar bölesészek közül, mint *Pauer* megjegyzi, *Horváth Cyrill* az első helyet vivta ki magának, úgy bő tanulmány, mely és alapos ismeret, mint önállósága («concretismus») által. Méltó helyet foglal el mellette *Böhm K.*, ki több alapos értekezéssel gazdagította philos. irodalmunkat. A magyar folyóiratok közül a bölesészet érdekeit követi az 1881. óta *Böhm*, majd *Bokor* által ügyesen szerkesztett budapesti «Magyar philos. szemle», míg az újabbán megindult temesvári «Bölcseleti folyóirat» a pápailag szentesített s zsinórmértékül

felállított Aquinói Tamás-féle bölesészet, tehát a középkori scholastika fejlesztését tűzte ki feladatul. Sajnos, a bölesészettörténet nálunk, főleg az Akadémiákon, még nem érte el az őt megillető helyet s általában a philosophia «teljes meghonosulását még ez idő szerint is csak szerencsés jövőtől várja. (Pauer).»

Jean Marie Guyau, fiatal francia philosophus, kinek: «Az idő eszméjének kifejlődése az öntudatban» című értekezését a Magy. Phil Szemle ez évi 1-ső száma közölte, folyó évi márcz. 31-én Mentonban meghalt. Guyan 1854 okt. 28-án született s így alig élt 33 évet. Nevelését anyjának, több népszerű nevelésügyi munka szerzőjének s nagybátyjának, a kiváló francia philosophusnak, Alfred Fouillének, ki Guyau anyját második házasságban bírta, köszönhette. Alig töltötte be Guyau tizenkilencedik évét, mikor a párisi akadémia egy ethikai munkáját megköszoruzta, a következő évben a párisi lycée de Condorcetnek lett tanára, azonban folytonos tanulmányozás annyira megrongálta egészségét, hogy állásáról kénytelen volt lemondani. Ettől fogva idejét, kivált a téli időszakot, állandóan a földközi tenger partján töltötte s fejtette ki azt a bámulatos irodalmi tevékenységet, melyet a következő munkái igazolnak. La morale d' Epicure 1878. La morale anglaise contepooraine 1879; Vers d'au Philosophe 1881; Les problèmes de l'esthétique contepooraine 1888; Esquisse d'une morale sans obligation ni sanction 1885; L'irréligion de l'avenir 1886. Időnként a Revue philosophiquenek s a Revue des deux mondesnek küldött egy-egy philosophiai tárgy értekezést. Halálakor sajtó alatt maradt három munkája: La conception sociologique de l'art; L'education et l'hérédité; Les idées philosophiques de Victor Hugo. A francia s vele az általános philosophiai irodalmat nagy vesztesség érte a fiatal, fáradhatatlan gondolkodó s író halálával.

Hegelre vonatkozó pályakérdés.

A berlini philosophiai társaság, mint a Hegeli alapítvány kezelője, a következő pályakérdést tűzi ki: *Hegel tana a tapasztalat lényéről s jelentőségéről az ismeretre nézve.* Hogy miként kívánja a társaság a kitűzött pályakérdés megfejtését, arra nézve a következő felvilágosítást adja: a Hegel philosophiája ellen emelt kifogások közt első